

Instituut Verantwoord Medicijngebruik



**Rapport Opioiden  
Meldpunt Medicijnen  
2022**

## Colofon

### *Auteurs*

Marina Bakker, MSc, Instituut Verantwoord Medicijngebruik  
Anke Lambooj, apotheker, Instituut Verantwoord Medicijngebruik

### *Met medewerking van*

de Taakgroep Gepast gebruik van opioïden

juni 2022

Wij hebben de grootst mogelijke zorg besteed aan deze uitgave. Aan de inhoud hiervan kunnen echter geen rechten worden ontleend. Het Instituut Verantwoord Medicijngebruik is niet aansprakelijk voor directe of indirecte schade die het gevolg is van het gebruik van de informatie die door middel van deze uitgave is verkregen. Niets uit deze uitgave mag worden gebruikt zonder vooraf verkregen toestemming.

Instituut Verantwoord Medicijngebruik  
Postbus 3089, 3502 GB Utrecht  
Churchilllaan 11, 3527 GV Utrecht  
tel 0888 800 400  
info@ivm.nl  
www.ivm.nl



# Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
Resultaten	6
Discussie	10
Conclusie	11
Methoden	12

# Samenvatting

Om inzicht te krijgen in de ervaringen van patiënten met het gebruik van opioïden is een analyse gedaan op het Meldpunt Medicijnen, een website waar medicijngebruikers hun - positieve en negatieve - ervaringen met medicijnen (anoniem) kunnen delen. Het absolute aantal meldingen en het percentage van alle meldingen dat over opioïden gaat is afgenomen sinds 2020. De meeste meldingen gaan over tramadol, oxycodon en fentanyl. De helft van de meldingen over opioïden heeft een positieve ervaringsscore. De gemiddelde ervaringsscore van alle meldingen over alle geneesmiddelen op het Meldpunt Medicijnen ligt lager. De meest gemelde bijwerking was sufheid/moeheid, gevolgd door misselijkheid en braken. Andere veel gemelde bijwerkingen waren obstipatie, psychische klachten, jeuk en zweten. In een klein deel van de meldingen werd expliciet melding gemaakt van verslaving.

Bij de inzet van opioïden moet een afweging worden gemaakt tussen de positieve aspecten, zoals vermindering van pijn, en de negatieve aspecten, zoals ernstige bijwerkingen en kans op verslaving.

# Inleiding

Tot 2018 nam het gebruik van opioïden toe in Nederland. De laatste jaren neemt het voorschrijven van opioïden af. Er is meer aandacht gekomen voor de negatieve effecten van langdurig en veelvuldig gebruik van opioïden. Onder meer via de Taakgroep Gepast gebruik van opioïden (ingesteld door het ministerie van VWS) werken zorgprofessionals aan een verantwoord gebruik van opioïden. In het kader van de taakgroep is onder andere onderzoek gedaan naar de aard en omvang in het gebruik van opioïden en de houding van apothekers en huisartsen ten opzichte van het voorschrijven van opioïden.

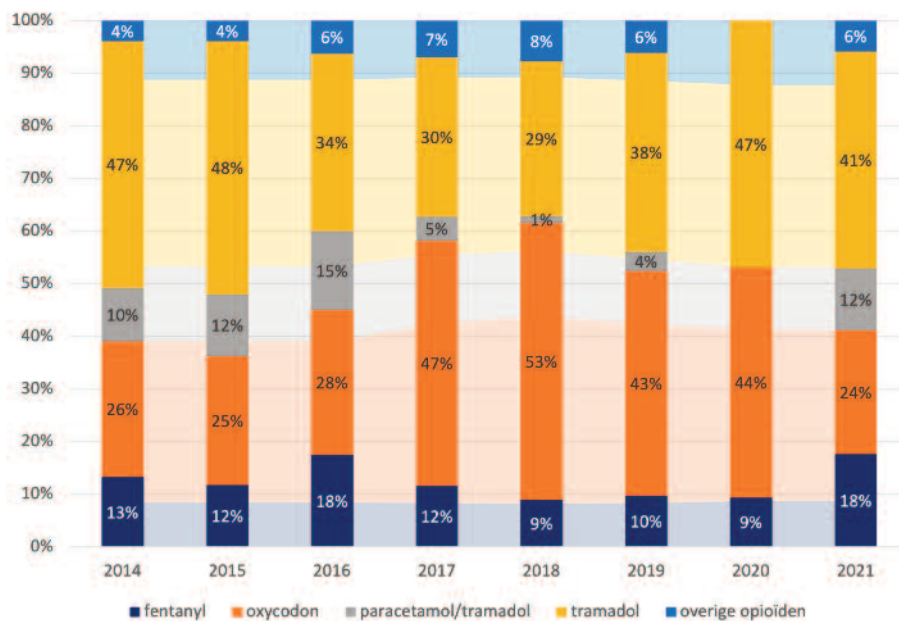
Om ook een eerste inzicht te krijgen in de ervaringen van patiënten met het gebruik van opioïden is gebruik gemaakt van het Meldpunt Medicijnen. Het Meldpunt Medicijnen is een website van het Instituut Verantwoord Medicijngebruik (IVM) waar medicijngebruikers hun ervaringen met medicijnen (anoniem) kunnen delen en ervaringen van andere gebruikers kunnen lezen. Dit rapport beschrijft de meldingen over opioïden die op het Meldpunt Medicijnen zijn gedaan.

# Resultaten

## Aantal meldingen over opioïden

Het absolute aantal meldingen op het Meldpunt Medicijnen en het absolute aantal meldingen over opioïden is afgenomen vanaf 2020. In 2020 en 2021 waren er respectievelijk 32 en 17 meldingen met betrekking tot opioïden, dit komt neer op 1,9 procent van alle meldingen. Dit is lager dan in de jaren daarvoor, toen gemiddeld 2,8 procent (ongeveer 90 meldingen per jaar) van de meldingen over opioïden ging. In totaal zijn er 605 meldingen over opioïden gedaan op het Meldpunt Medicijnen vanaf 2014.

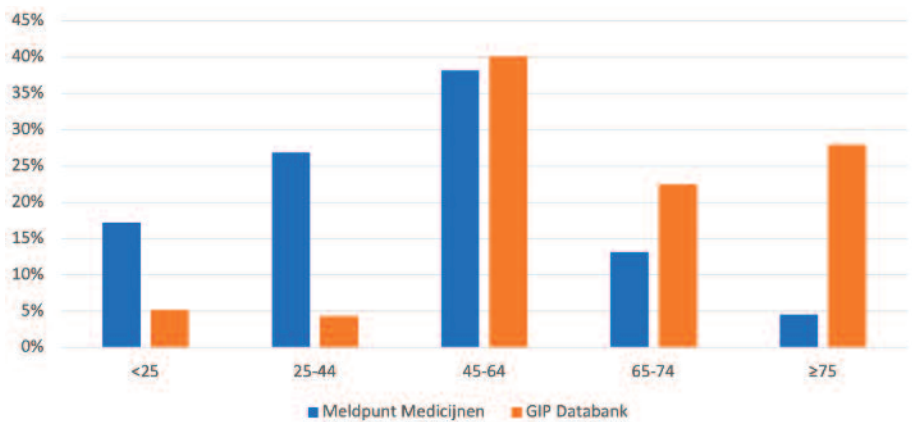
De meeste meldingen gaan over tramadol (39,3 procent), oxycodon (35,4 procent) en fentanyl (12,2 procent). Het aandeel meldingen over tramadol, oxycodon en fentanyl is hoger dan op basis van de gebruikersaantallen uit de GIP Databank<sup>1</sup> verwacht zou worden, zie figuur 1. Voor paracetamol/tramadol en overige opioïden is het aandeel lager dan verwacht. In 2017 verdubbelt het aantal meldingen over oxycodon vergeleken met 2016, zie figuur 1. Het aandeel meldingen over oxycodon stabiliseert vanaf 2018.



Figuur 1. Percentage meldingen per stofnaam per jaar. Overige opioïden bevat alle opioïden waarvoor minder dan 15 meldingen sinds 2014 zijn gedaan (buprenorfine, hydromorfon, morfine, oxycodon/naloxon, paracetamol/codeïne). Op de achtergrond is het aandeel gebruikers o.b.v. GIP Databank weergegeven per stofnaam. De GIP Databank bevat op dit moment data van 2016 t/m 2020. Aandeel gebruikers voor 2014 en 2015 is gebaseerd op de data van 2016 en 2021 is gebaseerd op data van 2020.

<sup>1</sup> GIP Databank (<https://www.gipdatabank.nl/>).

In alle leeftijdsgroepen worden de meeste meldingen over tramadol en oxycodon gedaan. De meeste meldingen worden gedaan door gebruikers in de leeftijdsgroep 45-64 jaar, dit is ook de grootste groep gebruikers<sup>1</sup>. Het aantal meldingen in de leeftijdscategorieën 65-74 jaar en boven 75 jaar zijn lager dan verwacht op basis van de leeftijdsverdeling van gebruikers<sup>1</sup>, zie figuur 2. De meeste meldingen worden gedaan door vrouwen (52 procent). Hierbij moet rekening worden gehouden dat bij 17 procent van de meldingen het geslacht niet is ingevuld. Wanneer alleen meldingen mee worden genomen waarbij het geslacht bekend is dan wordt 62 procent van de meldingen gedaan door vrouwen. Dit aandeel is in lijn met het aandeel vrouwen onder gebruikers van opioïden (60 procent<sup>1</sup>).



Figuur 2. Percentage per leeftijdscategorie van melders over opioïden bij Meldpunt Medicijnen en gebruikers opioïden volgens de GIP-databank.

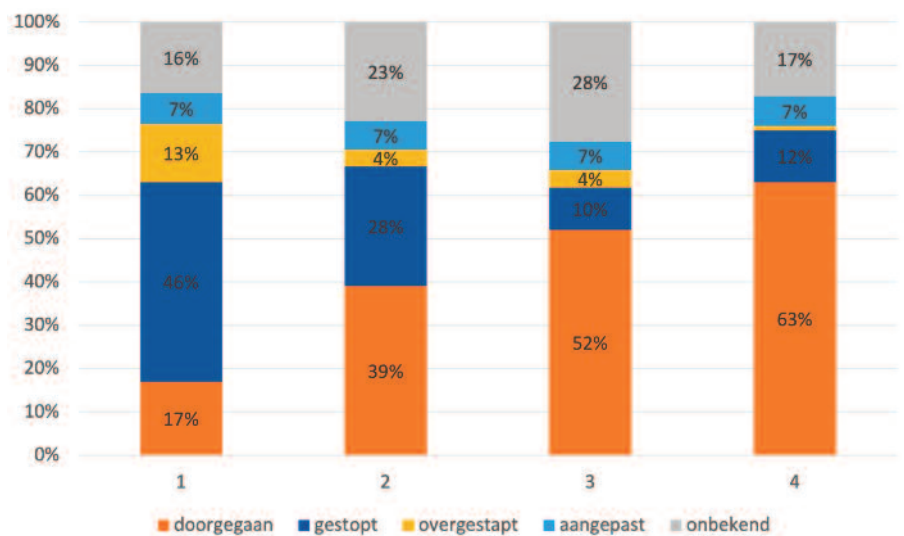
### Ervaringen met opioïden

Op het meldpunt kunnen gebruikers een ervaringsscore aangeven op basis van smileys met een kleurschaal. Een lage ervaringsscore betekent een negatieve ervaring. De ervaringsscore per stofnaam, voor alle opioïden samen en voor alle meldingen binnen het Meldpunt Medicijnen zijn opgenomen in tabel 1. De helft van de meldingen over opioïden is positief (ervaringsscore 3 of 4). Wanneer gekeken wordt naar alle meldingen binnen het Meldpunt Medicijnen is slechts 37 procent positief.

Tabel 1. Verdeling en gemiddelde van ervaringscores per stofnaam, voor alle opioïden samen en voor alle meldingen in het Meldpunt Medicijnen.

	Ervaringscore					Gemiddelde
	1	2	3	4		
fentanyl	39%	25%	20%	16%	2,1	
oxycodon	35%	13%	20%	33%	2,5	
paracetamol/tramadol	30%	21%	17%	32%	2,5	
tramadol	30%	18%	20%	33%	2,6	
totaal opioïden	32%	17%	20%	31%	2,5	
totaal Meldpunt	45%	18%	12%	25%	2,2	

De gemiddelde ervaringscore was het laagst voor fentanyl. In de meldingen kunnen gebruikers aangeven of het gebruik van het middel veranderd is vanwege de ervaring. Ondanks de negatieve score hebben relatief weinig gebruikers van fentanyl gemeld dat zij zijn gestopt met het gebruik, 19 procent vs. gemiddeld 25 procent van alle meldingen over opioïden. Over het algemeen zijn gebruikers die zeer negatief zijn over het geneesmiddel vaker gestopt met het gebruik, zie figuur 3.



Figuur 3. Vervolg van gebruik per ervaringscore. Op het meldpunt kan de ervaringscore worden aangegeven op basis van smileys met een kleurschaal. Een lage ervaringscore betekent een negatieve ervaring.



## Inhoud meldingen

Bij de melding kan worden aangegeven of het om de werking van het medicijn gaat, om een bijwerking<sup>2</sup> of om praktische zaken. Algemeen geldt dat meldingen met een lage ervaringscore vaker over bijwerkingen gaan dan meldingen met een hoge ervaringscore, 66 procent en 31 procent, respectievelijk. Ongeveer 7 procent van de meldingen gaat over praktische zaken. Bij fentanyl worden meer meldingen over praktische zaken gedaan (19 procent). Het gaat hier in bijna 80 procent van de meldingen over de pleisters. Het meeste gemelde probleem met deze pleisters is dat zij niet voldoende blijven plakken.

De meest gemelde bijwerking was sufheid/moeheid, gevolgd door misselijkheid en braken. Andere veel gemelde bijwerkingen waren obstipatie, psychische klachten, jeuk en zweten. Bij tramadol (inclusief combinatiepreparaten met paracetamol) was misselijkheid/braken de meest gemelde bijwerking. Bij de overige middelen was dit sufheid/moeheid. In meldingen over hoofdpijn en hartproblemen werd in de helft van de meldingen aangegeven dat het gebruik is gestopt. Gebruikers van opioïden die een ervaringscore van 4 geven, melden minder bijwerkingen dan de gebruikers die een lagere ervaringscore geven. In positieve meldingen wordt regelmatig aangegeven dat het medicijn goed werkt tegen de pijn en dat het effect van het medicijn opweegt tegen de bijwerkingen.

In 6 procent van alle meldingen over opioïden werd expliciet melding gemaakt van verslaving. In 2020 werd in relatief veel meldingen verslaving genoemd (16 procent). De meerderheid van de meldingen over verslaving betreft oxycodon (62 procent) of tramadol (36 procent). Afkickverschijnselen bij stoppen of minderen worden in 13 procent van de meldingen genoemd. Deze meldingen komen relatief vaak voor bij oxycodon en fentanyl.

<sup>2</sup> Meldingen over bijwerkingen worden doorgezet naar het Bijwerkingencentrum Lareb.

## Discussie

Vanaf 2017 is een sterke stijging te zien in het aandeel van de meldingen over oxycodon en in 2020 zien we veel meldingen over verslaving. Waarschijnlijk wordt deze stijgingen deels verklaard door de media-aandacht voor het gebruik van oxycodon en verslavingsproblematiek bij gebruik van opioïden.

De populatie die meldingen doet op het Meldpunt Medicijnen over opioïden is jong in vergelijking met de opioïdengebruikers (figuur 2). Onderliggende reden hiervoor is waarschijnlijk dat ouderen (>75 jaar) minder gebruik maken van internet<sup>3</sup>.

De bijwerkingen die gemeld zijn op het Meldpunt Medicijnen over opioïden zijn vergelijkbaar met de bijwerkingen die gemeld zijn via Bijwerkingencentrum Lareb<sup>4</sup>. Bij beide bronnen komen veel meldingen over misselijkheid en braken binnen. Bij Lareb komt de bijwerking sufheid/moeheid minder sterk naar voor dan bij het Meldpunt Medicijnen. Deze bijwerking heeft waarschijnlijk een relatief grote impact op het dagelijks functioneren van de gebruikers. Uit eerder onderzoek blijkt dat patiënten meldingen maken over bijwerkingen die invloed hebben op hun dagelijks leven, terwijl artsen zich eerder beperken tot ernstige bijwerkingen<sup>5,6</sup>. Bij Lareb wordt een kleiner deel van de meldingen door patiënten gedaan.

Het aantal meldingen bij het Meldpunt Medicijnen neemt af sinds 2014. Het absolute aantal meldingen over opioïden laat eenzelfde trend zien. Door de kleine aantallen meldingen over opioïden in 2020 en 2021 moeten de resultaten over deze jaren met enige terughoudendheid worden geïnterpreteerd. In de analyses op stofnaam zijn om deze reden geneesmiddelen waarover sinds 2014 minder dan 15 meldingen gedaan zijn uitgesloten van de analyses. Om de waarde van het Meldpunt Medicijnen te behouden is het belangrijk dat dit voldoende onder de aandacht wordt gebracht bij gebruikers van medicijnen en dat zij worden gestimuleerd om melding te maken van hun ervaringen via het meldpunt.

<sup>3</sup> <https://longreads.cbs.nl/ict-kennis-en-economie-2021/internetgebruik-van-huishoudens-en-personen/>.

<sup>4</sup> <https://www.lareb.nl/>.

<sup>5</sup> Inácio P, et al. The value of patient reporting to the pharmacovigilance system: a systematic review. *Br J Clin Pharmacol*, 2017; 83:227-246.

<sup>6</sup> Van Hunsel F, et al. Fifteen years of patient reporting - what have we learned and where are we heading to? *Exp Opin Drug Saf*, 2019; 18(6):477-484.

## Conclusie

De meldingen over opioïden zijn gelijk verdeeld positief en negatief. Bij de inzet van opioïden moet dan ook een afweging worden gemaakt tussen de positieve aspecten, zoals vermindering van pijn, en de negatieve aspecten, zoals ernstige bijwerkingen en kans op verslaving.

## Methoden

Dit rapport is gebaseerd op alle meldingen uit het Meldpunt Medicijnen<sup>7</sup> tussen 2014 en 2021. De analyses zijn beperkt tot geneesmiddelen waarover meer dan 15 meldingen zijn gedaan bij het meldpunt sinds 2014. Dit zijn fentanyl, oxycodon, tramadol en paracetamol/tramadol. Bijwerkingen zijn handmatig toegekend per melding op basis van de vrije tekst.

<sup>7</sup> <https://devmeldpunt.medicijngebruik.nl/>.

